

Lahopuu – elämän suojapaikka

Taulakääpä

Fomes fomentarius - Fnösktika
- Horse's hoof fungus

Joka taulaa tekee, monta vaivaa näkee,
monta koivua kokee, pökkölöö pönnistää.
Suomalainen sananlasku

Yleinen koivua lahottava kääpä on taulakääpä. Monivuotinen, kova ja kavomainen kääpä tunkeutuu puuhun kuoren vioittumien kautta. Se aiheuttaa valkolahoa ja tuhoa puun nopeasti.

Taulakääpä on ollut tärkeä apuväline tulen teossa ennen tulitikkujen keksimistä. Sen sisäosan mallosta valmistettiin taulaa lipeässä liottamalla, kuivamalla ja hiertämällä. Piikivellä iskettiin kipinä rikkiin ja rikin avulla sytytettiin kuiva taula, jossa tuli kyti pitkään.

Taulakääpää on käytetty myös lääkinnässä. Saamelaiset hoitivat päänsärkyä ja hammassärkyä taulaamalla eli polttamalla kävän palasta kipeän kohdan päällä.

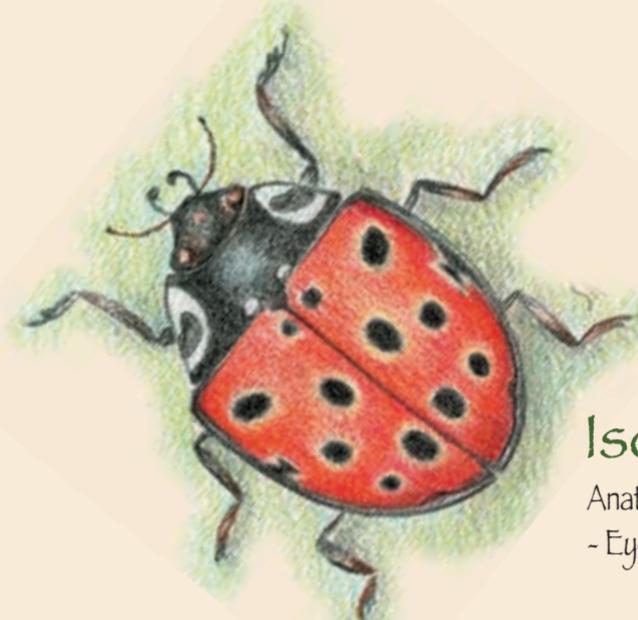
Mérisienet

Armillaria spp - Honungsskipling
- Honey fungus

Mesisienestä, joka on hyvin yleinen koko maassa, on olemassa monia muotoja, joille on yhteistä suomuinen lakki, voimakas rengas jalasta ja vaaleat heltat. Se kasvaa tuppaina kannoilla, rungoilla ja maahan peittyneillä puunjätteillä sekä havu- ja lehtipuiden juurilla.

Monet mesisienet tunetaan lisäksi hyvänen ruokasienenä. Ainoastaan sen nuoret lakit kerätään. Tärkeää on huomioida myös se, että jotkin mesisienien kaltaiset kantosienet ovat myrkkyisiä.

Tuulen kaatama puu ei ole tarpeeton. Kuollessaan puu on täyttänyt vasta osan monista tehtävistään. Lahoava puu on uusi elinympäristö. Puun lahoaminen ei tapahdu itsestään, vaan se tarjoaa työmaata hajottajille vuosikymmeniksi, jona aikana lahopuun rungossa voi elää satoja eri eliöläajeja. Suomessa on noin 4000–5000 lahopuista riippuvaltaa eliöläjia, joista moni on uhanalainen. Lahopuusta riippuvaisia kääpiä on lähes 200 lajia. Lahopuusta riippuvaisia lajeja ovat sienet, kovakuoriaiset, pistiäiset, sukkulamadot, monet hyönteiset, sammalset, jäkälät sekä linnut etenkin kolopesijät.

Isopirkko

Anatis ocellata - Ögonfläckig nyckelpiga
- Eyed ladybird

Loppäkertut eli leppäpirkot kuuluvat niihin hyönteisiin, jotka opitaan tuntemaan jo lapsena. Niiden peitinsiivet ovat usein punaiset ja mustapilkulliset. Kirkkaalla väriillään ne varoittavat muita petoja pahanmakuudestaan.

Leppäpirkkoja esiintyy Suomessa yli 60 eri lajia ja niiden pilkkujen määrä ja väri vaihtelevat eri lajeilla. Leppäpirkot pitävät kirvat kurissa syöden niitä ja ovat siten hyödyllisiä. Talven leppäpirkot viettävät sammalikossa tai karikkikessä.

Isopirkko on ahnas peto. Sekä toukat että aikuiset liikuskelevat erityisesti havupuiden neulastossa ja pyydystävät ravinnokseen kirvoja ja kemppejä. Häirittäessä isopirkko erittää sukulaistensa tavoin raajojensa nivelistä keltaista, pahanmakuista nestettä omien vihollistensa kiusaksi.

Myrskyn kaatamiin kuusiin ilmestyy ensimmäisenä kirjanpainaja. Kirjanpainajat ovat tummia noin puolen senttimetrin mittaisia kaarnakuoriaisia. Ne lisääntyvät kaatuneissa kuusissa, heikentyneissä pystypuissa sekä puitavarapinoissa. Laji on yleinen koko Suomessa ja taloudellisesti merkittävin kuusta vioittava tuholaissuku.

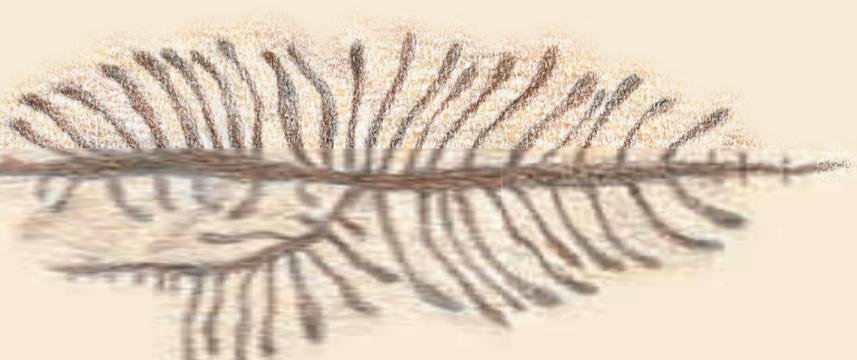
Koiraat iskeytyvät paksun kaarnan alle, jonka ne kemiallisia houkutinaineita, feromoneja, erittämällä houkuttelevat naaraita. Naaraat löytävät reitin koiraan luokse pariutumiskammioon. Jokainen naaraista kaivertaa oman emokäytävänsä puun pituussuuntaan. Naaraat laskevat munansa emokäytävän reunolle. Munista kuoriutuvat valkeat, jalattomat, ruskeapäiset toukat kaivavat jokainen nilaan oman käytävänsä toisistaan erilleen. Nämä syntyy tähtimäinen kuvio puun pintaan.

Syömäkuviot katkaisevat puun nilakerroksen nestevirtauksen ja puu alkaa hiljalleen kuivua. Kuvioiden yltäessä rungon ympäri puu kuolee.

Kirjanpainaaja

Ips typographus - Granbarkborre
- European spruce bark beetle

Toukka on kynäni,
kirjoittaa puun lehdelle
kätoavaisuudesta
Toivo Laakso

Suuria ja pieniä siivekkäitä

Tiltaltti
Phylloscopus collybita
- Gransångare - Chiffchaff

Tiltaltin kansanomaisia nimiä:
Juomanlaskija
Tynnyrilintu
Korpikerttu
Metsäseppä

Tiltaltin tunnistaa heleästä laulustaan "tilt-talt-tilt-talt-talt-tilt....". Tiltaltti kertoo laulaen oman nimensä! Väillä kuuluu ponteva "hyit". Tiltaltti muistuttaa ulkonäältään pajulintua ja on Suomen pienimpiä pesimälintuja. Sen pituus on 11–13 cm ja paino vain 7 g.

Tiltaltin elinympäristöä ovat monenlaiset metsät, etenkin rehevät kuusivaltaiset sekametsät, mutta se laulelee myös lehtimetsissä, puutarhoissa ja omakotitaloalueilla. Tiltaltti tekee pesänsä joko maahan tai matalalle pensaaseen tai risukkoon lehdistä, ruohosta ja sammalesta. Tiltaltti on hyönteissyöjä ja saapuu siksi vasta toukokuussa maahamme. Talvet tiltaltit viettävät Välimeren seudulla.

Huuhkaja on todellinen metsän kuningas, Euroopan suurin pöllö. Arkaa ja varovaista lintua näkee vain harvoin, mutta kevättalvinen öinen huhuili paljastaa lajin jopa kilometrien päästä. Ääni on kuuma, kaksitavuinen huu-uu. Tällä kasvoiltaan kissamaisella pöllöllä on silmien päällä tuuheat, ulkonevat "kulmakarvat".

Vanhat kallioiden rikkomat metsät ovat huuhkajan suosiossa. Pesä on kalliohyllyllä tai puun juurella. Kevättalvelta tai keväällä syntyy 2–4 poikasta. Poikaspesällä emot varoittelevat koiramaisella "va-va-va" haukunnalla, paukuttavat nokkaansa sähiseväät ja voivat hyökkää ihmisen kimppuun. Huuhkaja hylkää herkästi pesänsä, joten kaikkea häiritsemistä pitää välttää ennen poikasten varttumista.

Huuhkajan ruokalistalta löytyy melkein kaikkea, pikunisäkkäitä, lintuja, jänisiä ja siilejä. Moni huuhkaja on nykyisin asettunut kaatopaikkojen lähelle ja pitää paikallista rottakantaa aisoissa. Voimistaan ja saalistustaitoistaan huolimatta huuhkajien elämä ei ole ollut helppoa. Ne ovat joutuneet kärsimään huonosta maineestaan. Vanha kansa uskoi, että huuhkajan ilmaantuminen maatilan pihapiiriin merkitsi kuolemaa tai ainakin jonkinlaista tapaturmaa. Vaino ajoi huuhkajan pesimään kalliorotkoille, syvälle korpeen. Vasta rauhoittamisen jälkeen vuonna 1983 tämä valtava tupsukorva siirtyi pesimään avarammille metsämaille.

Huuhkajan strategiset mität:
pituus 60–75 cm
siipien kärkiväli 160–190 cm
paino 2–4 kg

Huuhkaja
Bubo bubo - Berguv - Eagle owl